

СТАТИСТИКА

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-18-145>

УДК 615.45

Аналіз тенденцій та перспективи розвитку фармацевтичного ринку

Рахман М.С.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри маркетингу
та менеджменту зовнішньоекономічної діяльності
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

Сівакова О.А.

студентка економічного факультету
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

Мета статті полягає у дослідженні теоретичної сутності та особливостей ринку лікарських препаратів України, виявленні основних проблем, тенденцій та перспектив розвитку галузі. Проведено статистичний аналіз структурних зрушень економічних показників вітчизняного ринку лікарських препаратів у динаміці. Розроблено проект щодо вдосконалення функціонування ринку лікарських засобів в Україні.

Ключові слова: лікарські засоби, ринок, аналіз, структура, аптека, Україна, рекомендації.

Рахман М.С., Сівакова О.А. АНАЛИЗ ТЕНДЕНЦИЙ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ФАРМАЦЕВТИЧЕСКОГО РЫНКА

Цель статьи заключается в исследовании теоретической сущности и особенностей рынка лекарственных препаратов Украины, выявлении основных проблем, тенденций и перспектив развития отрасли. Проведен статистический анализ структурных сдвигов экономических показателей отечественного рынка лекарственных препаратов в динамике. Разработан проект по совершенствованию функционирования рынка лекарственных средств в Украине.

Ключевые слова: лекарственные средства, рынок, анализ, структура, аптека, Украина, рекомендации.

Rahman M.S., Sivakova O.A. ANALYSIS OF TRENDS AND PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF THE PHARMACEUTICAL MARKET

The purpose of the paper is to investigate the theoretical essence and features of the drug market in Ukraine, identify the main problems, trends and prospects of the industry. The statistical analysis of structural changes in the economic indicators of the market of medicinal preparations in the dynamics, in particular the total number of manufacturers, pharmacies and pharmacy points, is carried out. The structure of sales of medicines in Ukraine is investigated. The current state of the market and its development tendencies are analyzed, the forecast of volumes of sales of medicinal products for the next year is developed, and the project on improving the functioning of the Ukrainian medicines market is proposed.

Keywords: medicines, market, analysis of structural changes, medicine, pharmacy, Ukraine, recommendations.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Фармацевтичний ринок України є важливою часткою національного ринку, визначає оборонну та національну безпеку держави, а також є дуже розвиненим та наукоємним комплексом. Продукція фармацевтичного ринку спрямована на зміцнення та збереження здоров'я людей, запобігання і лікування хвороб, подовження тривалості життя та його порятунк.

Фармацевтичний ринок України – це ринок, який дуже швидко зростає, так, за останні п'ять років зріс на 15–20%. За даними українського агентства «Бізнескредит», у 2016 р. на території України працювало 620 фармвиробників, продукція яких забезпечувала 80% ринку [1], проте більшу частину сировини для виробництва країна імпортує.

Міністерство охорони здоров'я має слідкувати за статистикою захворювань населення

та станом системи фармацевтичного забезпечення й задовольняти потреби населення в необхідних ліках і препаратах. Для допомоги людям із рідкісними генетичними хворобами держава розробляє соціальні програми для закупки необхідних лікарських препаратів та вакцин з-за кордону. Багато споживачів незадоволені наявною системою охорони здоров'я, тому в найближчий час можна прогнозувати поступові докорінні зміни законодавчого забезпечення діяльності фармацевтичної галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Теоретичні й практичні аспекти та аналіз розвитку ринку лікарських препаратів висвітлюються в періодичних та електронних виданнях: «Фармацевт-практик», «Економічна правда», SCIENTERISE. PHARMACEUTICAL SCIENCE тощо.

Основні теоретичні та прикладні аспекти функціонування фармацевтичного ринку в Україні досліджено в роботах учених: К.В. Костецького, О.А. Мілюковської, І.В. Пестун, Мнушко. Аналізом розвитку фармацевтичного ринку займалися М.С. Рахман, Т.А. Панюк, О.О. Гуменюк. У роботах науковців досліджено різні сегменти ринку лікарських засобів, однак статистичні індикатори, що відображають зміну економічного стану країни, тенденції розвитку та вирішення проблем потребують подальшого розгляду.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті полягає у дослідженні теоретичної сутності та особливостей розвитку й аналізі статистичних показників, визначенні проблем та тенденцій фармацевтичного ринку України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Швидкий розвиток фармацевтичного ринку потребує уточнення його категорій,

типів підприємств, ознак та основних складників. З економічного погляду фармацевтичний ринок – це взаємовідносини між суб'єктами, що пов'язані з обміном або реалізацією фармацевтичних послуг. Згідно з функціональним підходом, ринок лікарських засобів є частиною ринку споживчих товарів і послуг, що має певні особливості, які впливають на його організацію. Якщо підійти до визначення фармацевтичного ринку з боку маркетингу, то його можна визначити як сукупність наявних і потенційних споживачів фармацевтичної продукції й сукупність товарів та послуг, що задовольняють потреби у фармацевтичній допомозі. Компанії-виробники, дистриб'ютори, персонал аптек, лікарі, керівництво лікарень та самі пацієнти є суб'єктами фармацевтичного ринку (рис. 1) [2].

Минулий рік для України завершився продажем лікарських засобів на 1,98 млрд. дол. США. За першу половину 2017 р. фармацевтичний ринок України досяг 602 млн. дол. США і продемонстрував зріст у грошовому еквіваленті на 13%, але водночас – зменшення кількості упаковок на 4% [3].

Більшість проданих ліків (71%) належить вітчизняному виробнику. Лідерами виробництва в 2017 р. стали кілька українських компаній, які щороку мають позитивну динаміку: ПАО «Фармак» (займає 30% ринку), корпорація «Артеріум», ЧАО «ФФ «Дарниця». [1] Імпортовані засоби також мають свою частку покупців на господарчому ринку (29%), до п'ятірки лідерів виробництва потрапили дві іноземні компанії: французька Sanofi та німецька Berlin-Chemie (рис. 2).

Станом на 01.06.2017 в Україні функціонує 16 611 аптек та 4 548 аптечні точки. Аптеки займають більшу частину в структурі торгових точок. Співвідношення аптек та аптечних

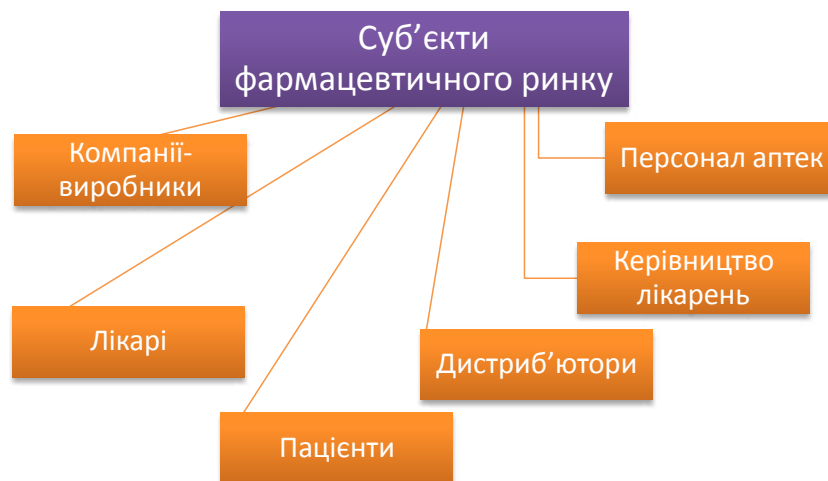

Рис. 1. Суб'єкти фармацевтичного ринку [2]

пунктів становить 78,5% та 21,5% відповідно. Кількість аптек збільшилася на 227 одиниць, кількість аптечних пунктів – на 3 623 одиниці порівняно з 2013 р. Приватним підприємцям належить більше ніж 6 тис. торгових точок, питома вага становить 30% [1].

У розрізі продаж українських та закордонних лікарських засобів у натуральному виразі спостерігається зміщення у бік імпортованих препаратів. У грошовому виразі співвідношення майже не змінилося порівняно з попереднім роком (табл. 1). У 2017 р. ліків вітчизняного виробництва поменшало на 1%, закордонного виробництва, навпаки, збільшилося на 1%. В обох випадках частка ринку в грошовому виразі збільшилася через постійне зростання цін.

Щорічно зростає продаж кількості упаковок лікарських препаратів через аптеки. Це можна пояснити погіршенням стану навколишнього середовища і, як наслідок, збільшенням захворюваності населення.

Обсяг продажу лікарських засобів в Україні за підсумками 2017 р. становив 61,2 млрд. грн. та 1 227 млн. упаковок і збільшився порівняно з попереднім роком на 20,8% у грошовому та 6,5% у натуральному виразі. У доларовому виразі продаж збільшився на 16,1% та становив 2,3 млрд. дол. США [5]. На протязі останніх років обсяги продажів збільшувалися і зберігають цю тенденцію. Найбільше зростання у грошовому еквіваленті спостерігається з 2016 по 2017 р. і становить 12 млрд. грн. Найбільший зріст продажу упаковок спостерігається у період із 2013 по 2014 р. Пояснити різке зростання у натуральному продажі, але не таке помітне у грошовому, можна за допомогою зростання цін на ліки. Найменший розрив у натуральному еквіваленті спостерігається також у період із 2016 по 2017 р. (рис. 3).

У натуральному виразі аптеки України кожного року продають на 15,19% більше продукції, у грошовому – на 14,9%, ніж у попередній

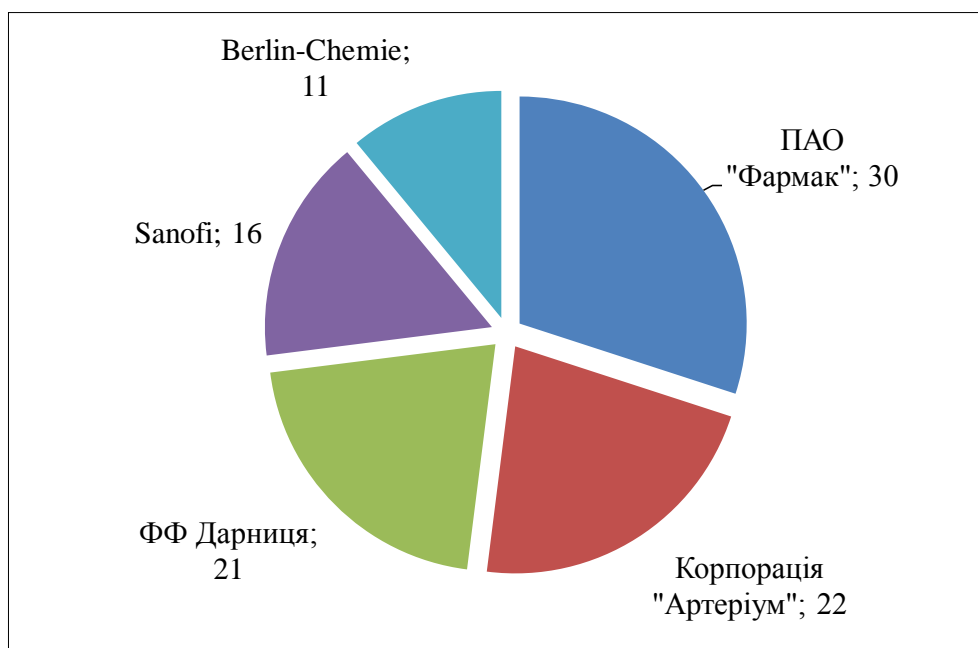

Рис. 2. Лідери продажу фармацевтичних засобів в Україні за 2017 р., % [1]

Таблиця 1

Структура аптечних продажів лікарських засобів українського та закордонного виробництва, а також темпи приросту/спаду їх реалізації, 2016–2017 рр. [4]

Виробник	2016		2017	
	Натуральний	Грошовий	Натуральний	Грошовий
Частка ринку, %				
Закордонні лікарські засоби	23,2	56,6	24,2	56,7
Українські лікарські засоби	76,8	43,4	75,8	43,3
Темпи приросту, %				
Закордонні лікарські засоби	10,2	19,0	11,2	21,0
Українські лікарські засоби	6,7	26,4	5,1	20,6

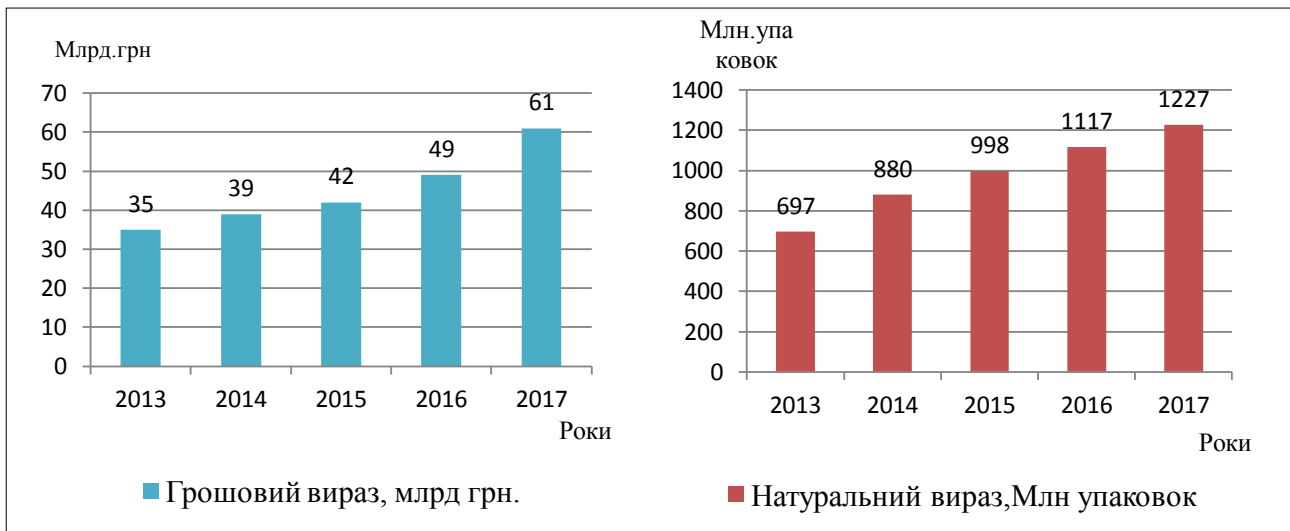

Рис. 3. Динаміка аптечних продажів лікарських засобів у грошовому і натуральному вираженні, а також у доларовому еквіваленті (за курсом міжбанку) за підсумками 2013–2017 рр. [5]

рік. Середня вартість упаковки за період із 2013 по 2017 р. становить 784 грн.

Темпи росту в натуральному виразі впали порівняно з грошовим. Це можна пояснити тим, що ціни на лікарські засоби в 2016–2017 рр. зросли, тому навіть через те, що продажів стало менше, прибуток аптек та аптечних пунктів продовжив зростати.

Як і жодна країна світу, Україна не може обійтись без зовнішньої торгівлі. За допомогою експорту та імпорту національна економіка взаємодіє з господарствами інших країн. Світова торгівля є важливим засобом збалансованості між виробничими можливостями та перевагами споживачів, дає змогу отримувати продукти, яких не вистачає, та реалізує залишок. За допомогою зовнішньої торгівлі досягається вищий рівень задоволення потреб між країнами. Швидкі темпи розширення світової торгівлі сприятливо впливають на економіку країн, що розвиваються, стимулюючи їх експорт.

Обсяг реалізації світового фармацевтичного ринку в 2017 р. становив 1 254 млрд. дол. США, що на 96 млрд. дол. США більше обсягів минулого року (рис. 4). Найменший обсяг реалізації був у 2012 р. – 940 млрд. дол. США та на 314 млрд. більше проти обсягів 2013 р. Реалізація світового фармацевтичного ринку за шість років зросла в 1,3 рази. Середньорічний темп приросту для світового розвитку фармацевтичного ринку становить 7,03%. Можна припустити, що в подальші роки обсяги продажу лікарських засобів у світі будуть зростати. Країни світу з розвиненими економіками успішно імпортують свою продукцію на міжнародні ринки. У 2016 р. обсяг світового фар-

мацевтичного ринку досяг 1 158 млрд. дол. США. Ринок США є найкрупнішим, його обсяг у 2017 р. збільшився на 5% відповідно до попереднього і досяг 434 млрд. дол. США.

Фармацевтичний ринок України є складним та багаторівневим, із високими темпами зростання виробництва та продажів. Однією з причин такого зростання є особливості препаратів, які задовольняють специфічні потреби споживачів, попит на які збільшується незалежно від економічних, соціальних та інших чинників.

Сектор фармацевтики сьогодні – один із передових за капіталоємністю, наукоємністю та соціальною значимістю для світової економіки. За останні п'ять років світовий фармацевтичний ринок поглибив процес глобалізації та гармонізував законодавчу базу охорони здоров'я. Загострилися проблеми неякісних та підроблених ліків на ринку, український ринок просувається до перспективних ринків із можливостями зростання.

Інтеграція з Європейським Союзом (ЄС) вплине на стандартизування продукції фармацевтичного ринку України. Держава намагається підвищити якість фармацевтичної допомоги та впровадити основи належної аптечної практики.

Експерти фармацевтичної галузі оптимістично дивляться в майбутнє, прогнозуючи її зростання в грошовому вираженні на 14–18% у 2017 р., а в упаковках прогнозують зростання на 2,9% [1]. Саме збільшення споживання в натуральному вираженні і продовження перерозподілу структури споживання в бік більш дорогих ліків будуть тенденціями подальших періодів.

Далі запропоновано проект щодо вирішення основних проблем фармринку та щодо вдосконалення його структури.

Висновки з цього дослідження. Фармацевтичний ринок України є складним та багаторівневим, із високими темпами зростання виробництва та продажів. Ціни на ліки будуть збільшуватися через зростаючий курс долара та подорожчання сировини. Однією з причин такого зростання є особливості препаратів, які задовольняють специфічні потреби споживачів, попит на які збільшується незалежно від економічних, соціальних та інших чинників.

Кількість торгових точок продовжить зростати, при цьому частка в загальному обсязі буде залишатися незмінною, оскільки виторг на одну аптеку зменшується.

Економіка України продовжить свій розвиток, тому і фармацевтичний ринок буде розширюватися впродовж подальших років. Продовжиться розвиток європейської моделі ліцензування імпорту препаратів в Україні. Програма «Доступні ліки» буде розвиватися. Вчасне визнання проблем допомагає ринку лікарських засобів вдосконалюватися і ставити перед собою все більші завдання та цілі.

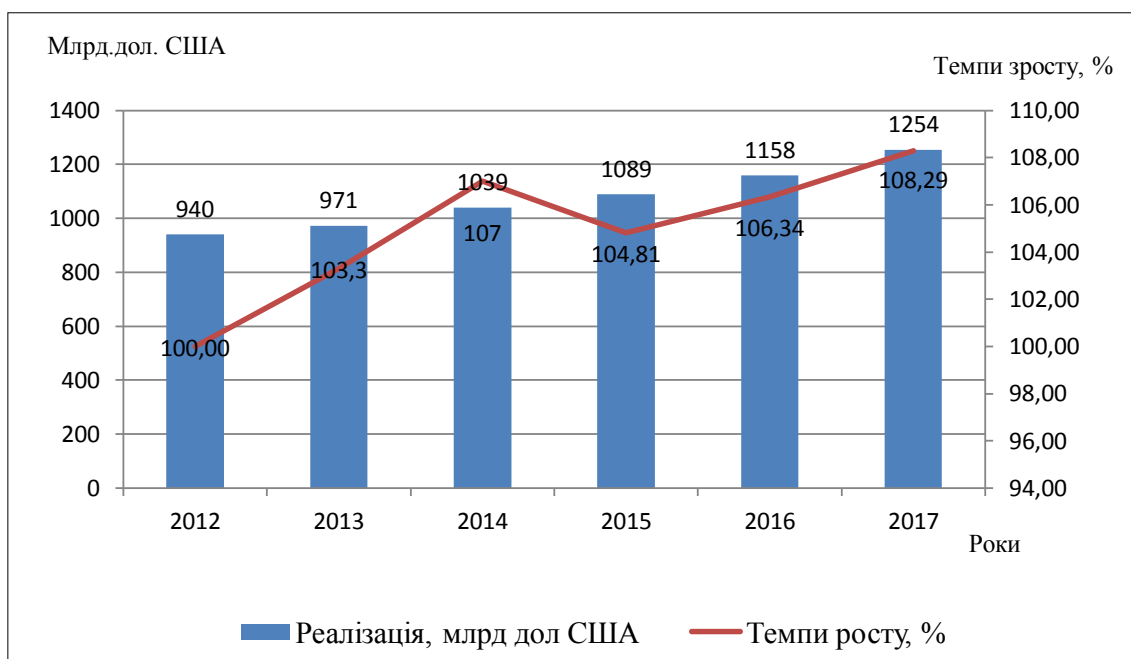

Рис. 4. Динаміка обсягів реалізації світового фармацевтичного ринку (ліва шкала, млрд. дол. США) та їх темпів зросту (права шкала, %) [6]

Таблиця 2

Проект щодо вдосконалення ринку лікарських засобів

Напрями	Шляхи вирішення проблем
Нормативно-правова база	полегшити отримання ліцензії на постачання наркотичних та психотропних речовин для дистриб'юторів, які знаходяться на ринку більше 10 років; надати преференції та пом'якшити дозвільні процедури для аптечних закладів
Державна політика	збільшити фінансування фармацевтичної галузі; зменшити кількість реклами неперевічених лікарських препаратів; збільшити кількість препаратів, що надаються за рецептом; краще укомплектовувати машини швидкої допомоги
Заходи щодо наближення до стандартів ЄС	прискорити реалізацію реформування у системі охорони здоров'я та впровадити європейські стандарти; оптимізувати логістику постачання, виробництва та збуту лікарських засобів
Конкурентоспроможність	підвищити рівень конкурентоспроможності українських фармацевтичних виробників
Цінова політика	удосконалити систему ціноутворення

ЛІТЕРАТУРА:

1. Фармацевтичний ринок 2017. Аналіз розвитку. URL: <https://www.apteka.ua/article/442653>
2. Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. 2015. № 1(69). Ч. 1.
3. Аналіз фармацевтичного ринку України від маркетингового агентства «КОЛОРО». URL: <https://koloro.ua/blog/issledovaniya/formula-piluli-analiz-farmaceuticheskogo-rynka.html>.
4. Державна служба статистики. URL: www.ukrstat.gov.ua/pharma.
5. Аптечний ретейл та тенденції розвитку. URL: <https://www.apteka.ua/article/413644>.
6. Світовий фармацевтичний ринок. URL: <https://pharm.reviews/analitika/item/2325-mirovoj-farmatsevticheskij-rynok-v-2016-godu-v-burnykh-vodakh>.

REFERENCES:

1. Farmatsevychnyi rynek 2017. Analiz rozvytku. URL: <https://www.apteka.ua/article/442653>
2. Naukovyi visnyk Poltavskoho universytetu ekonomiky i torhivli. 2015. № 1(69). Ch. 1.
3. Analiz farmatsevychnoho rynku Ukrainy vid marketynhovoho ahentstva "KOLORO". URL: <https://koloro.ua/blog/issledovaniya/formula-piluli-analiz-farmaceuticheskogo-rynka.html>.
4. Derzhavna sluzhba statystyky. URL: www.ukrstat.gov.ua/pharma.
5. Aptechnyi reteil ta tendentsii rozvytku. URL: <https://www.apteka.ua/article/413644>.
6. Svitovyi farmatsevychnyi rynek. URL: <https://pharm.reviews/analitika/item/2325-mirovoj-farmatsevticheskij-rynok-v-2016-godu-v-burnykh-vodakh>.

Analysis of trends and prospects for pharmaceutical market development

Rahman M.S.

PhD in Economics,
Senior Lecturer at Department of Department of Marketing
and Management of Foreign Economic Activity,
V.N. Karazin Kharkiv National University

Sivakova O.A

Student of Economic Faculty,
V.N. Karazin Kharkiv National University

The purpose of the paper is to investigate the theoretical essence and features of the drug market in Ukraine, identify the main problems, trends and prospects of the industry.

The statistical analysis of structural changes in the economic indicators of the market of medicinal preparations in the dynamics, in particular the total number of manufacturers, pharmacies and pharmacy points, is carried out. The structure of sales of medicines in Ukraine is investigated.

The current state of the market and its development tendencies are analyzed, the forecast of volumes of sales of medicinal products for the next year is developed, and the project on improving the functioning of the Ukrainian medicines market is proposed.

From an economic point of view, the pharmaceutical market is the relationship between actors involved in the exchange or implementation of pharmaceutical services. According to the functional approach, the drug market is part of the consumer goods and services market, which has certain characteristics that affect its organization.

In the current state, the pharmaceutical market of Ukraine is complex and multi-level with high growth rates of production and sales. Drug prices will increase due to the rising dollar exchange rate, and rising prices for raw materials. One of the reasons for such growth is the particularity of drugs that meet the specific needs of consumers, the demand for which increases regardless of economic, social and other factors.